

Enorme waarde

Zojuist zag ik een prachtige documentaire over de musicus Glenn Gould. Zittend op een soort keukenstoel, het klavier op borstkas hoogte, soms ver voorovergebogen, met zijn neus bijna in de toetsen, dan weer extatisch het hoofd achterover gooiend, lijkt hij één met zijn instrument. Schijnbaar moeiteloos rollen de analoge in zijn hoofd opgeslagen

notenreeksen uit de piano. Uren, dagen, jaren moet hij zo gewerkt hebben, in opperste concentratie, het lijf verkrampd maar het hoofd één met de muziek. 't Zal wel beroepsdeformatie zijn, maar ik kan dan niet nalaten me af te vragen of het ook zo geklonken zou hebben als hij op een Arbo-goedgekeurde stoel had gezeten, de rug recht, de onderarmen horizontaal, zitting en armleggers op de goede hoogte en met de juiste neig.

Bij normen en waarden moet ik altijd denken aan een instituut in Delft, waar de prestatie-eisen aan Nederlandse producten worden vastgesteld - van vanillevla tot bakstenen, en van bureaustoelen tot computermuizen - alsmede de meet- en beproevingsmethoden om die prestaties te testen. Gortdroge en schier onleesbare geschriften worden daar geproduceerd, bedoeld om onze kwaliteit van leven te verhogen dan wel ons tegen onszelf te beschermen. Elke samenleving kent gewoontes, groepsgedrag en maatschappelijke ordening. Het vastleggen daarvan schijnt een democratisch grondprincipe te zijn, en je er naar gedragen is een minimumvereiste in een moderne rechtsstaat. Toch leidt meer kennis en inzicht in processen niet altijd tot betere resultaten. Bekend verschijnsel is dat mensen die

een medische encyclopedie aangeschaft hebben vervolgens vaak alle kwalen in alfabetische volgorde krijgen. En hadden we nou voor de invoering van de Arbo-wet minder beroepsziekten, of zijn ze alleen maar beter meetbaar geworden? Afwijken van de norm hoort bij het stellen er van, zoals er geen democratie mogelijk is zonder afwijkende meningen.

De norm, dat is wat wij met z'n allen belangrijk vinden. Daarmee is het een rekbaar begrip geworden. Als we bijvoorbeeld terugdenken aan de jaren twintig en dertig, dan denken we aan het Bauhaus, CIAM, de 8 en de Opbouw, Rietveld, Oud, enzovoort. Dát was pas een verlichte tijd. Maar in werkelijkheid waren de gebouwen die wij nu als het product van die tijd zien uitzonderingen, en schoorde de Utrechtse bevolking samen in de Prins Hendriklaan om zodoende live getuige te kunnen zijn van het instorten van Rietvelds creatie. Die was immers ver bezijden de norm. Na de oorlog - Rietvelds huis stond er nog - werden de ideeën van de vooroorlogse architecten alsnog tot norm verheven, en licht en open bouwen in grote dichtheden behoort nog altijd tot onze verworvenheden. Met als gevolg dat de woningmarkt schreeuwt om 'jaren dertig' huizen, en dan niet zoals het bovenomschreven hoekhuis, maar van het type waar de rest van de Prins Hendriklaan mee vol staat.

Normgedrag neigt tot behoudzucht in plaats van tot verdieping en verbreding. Niet het vastleggen en reproduceren van ervaringen, maar het initiëren ervan en het nadenken er over dragen bij aan de kwaliteit van ons bestaan. Kortom, echte waarde kent geen norm.

Kees Spanjers